

АЛЕКСАНДЪР СОЛЖЕНИЦИН

ЗАХАР ТОРБАТА

Превод от руски: Манол Наков, 1990

chitanka.info

Приятели мои, искате да ви разправа нещо от велосипедното лято ли? Добре, стига да не ви е скучно, чуйте за Куликовото поле.

Отдавна го бяхме взели на мушка, но все се отвявахме другаде. А и нали не ни зоват натам шарени рекламни табла, няма указатели и не на всяка карта можеш да го намериш, макар тази битка от четиринадесети век да е струвала на руското тяло и руския дух по-скъпо, отколкото Бородино през деветнадесети. Не само у нас, ами и в цяла Европа такава битка се случва веднъж на петстотин години. Това е била битка не между княжества, не между армии на държави, а битка между континенти.

Може би пътят ни да не беше най-удобният: от Епифания през Казановка и Монастирщина. Само защото преди това не беше валяло, успяхме да въртим педалите, не мъкнехме велосипедите за кормилата, а през Дон, който още не беше придошъл, и през Непрядва прекарахме колелата си по двудъсчените пешеходни мостчета.

От по-рано, от високото, видяхме на една друга обширна височина сякаш игла да се издига към небето. Слязохме по склона и я загубихме от поглед. Отново започнахме да се изкачваме и тя пак се показва, сега вече я виждахме по-ясно, а до нея ни се стори, че има нещо като църква, но някак странна — каквато може да ти се привиди само в приказка: кубетата ѝ сякаш прозираха, трепкаха, полюшваха се в струите на горещия августовски ден, не беше ясно има ли ги, или ги няма.

Добре, че се бяхме сетили да уталожим жаждата си от кладенеца и едно дърво и да си напълним манерките — по-късно това ни свърши много добра работа. А селянинът, който ни послужи с кофата си, на въпроса — „къде е Куликово поле?“ ни изгледа така, сякаш бяхме шантави:

— Не е Куликово, а Куликово. Наблизо е село Куликовка, а Куликовка ей я някъде е, на брега на Дон, в оная посока.

След срещата си с този селянин продължихме по безлюдни черни пътища и до самия паметник няколко километра не срещнахме жива душа. Просто такъв ни беше късметът през онзи ден — не видяхме никого, само встрани от пътя се движеше жътварка, влачена от трактор, тук също неведнъж е имало хора и те още неведнъж ще идват, понеже всичко наоколо беше засято, докдето окото стигаше, и вече доузряваха — къде елда, къде цвекло, детелина, овес и ръж, и

грах (и ние си изронихме от него), ала все пак през онзи ден нямаше никого и ние минахме сякаш през свещено, безмълвно бранище. Можехме спокойно да си мислим за русокосите ратници, за деветимата от всеки десет, заровени ей тук, на разтег и половина под нас, бяха се разтворили в земята, само и само Рус да се отърси от поганците.

Цялото това плавно, широко нанагорнище към Мамаев хълм нямаше как да е променило очертанията си дори за шест века, най-много гората да е била изсечена. Точно тук някъде, из видимата околност, от вечерта на седми септември и през нощта, преминавайки през Дон, са отсядали да си нахранят конете (само че пешаците са били повече), да донаточват мечовете си, да крепнат духом, да се молят и да гадаят — почти четвърт милион руси, над двеста хиляди. Тогава народът ни едва ли е бил и на една седма толкова многолюден, колкото сега, и е невъзможно човек да си представи цялата тази огромна сила — двеста хиляди!

И от всеки десет воини деветима са очаквали последното си утро.

А и Дон тогава не са го прекосили от добро — кой по своя воля ще тръгне да се бие така, че пътят му назад да е отрязан от река? Горчива е историческата истина, но по-лесно е да се каже, отколкото да се премълчи: не само черкези и генуезци е имало в Мамай, не само литовците са били в съюз с него, но и рязанският княз Олег. (И как да не го разбере човек, не е имало друг начин да запази кръстопътното си владение от татарите. Седем, три и две години преди това те опожарявали земите му.) Точно поради тази причина русите минали отвъд Дон, за да запазят гърба си от своите, от рязанците: да не вземат братята по вяра да ги ударят изотзад.

Иглата отново се появи пред нас, вече не като игла, а като кула, съвсем различна от другите кули, ала не можахме бързо да стигнем до нея: черните пътища свършваха при посевите, ние прокарахме велосипедите си по синорите — и най-сетне, направо изпод земята, без да започва отникъде, се провидя тревясал, буренясал, изоставен стар път, който по-близо до паметника личеше много добре, имаше и канавки.

Посевите секнаха, склонът премина в истинско бранище, парче оцеляло, незасято поле, само че покрито не с коило, а с твърди треви — и нямаше как по-добре да се почете това отколешно място: вдишвай

волния въздух, огледай се и виж! — как по изгрев-слънце връхлитат един връз друг Теребей и Пересвет, как пряпорците се издигат едни срещу други, как монголската конница пуца стрели, разтърсва копия и с изкривени лица се спуска да тъпче руската пехота, да къса руското ядро — и ни гони натам, откъдето сме дошли, натам, където от Непрядва и Дон се издига млечният облак на мъглата.

И ние падаме като покосени. И гинем под копитата.

Точно там, където е бил вихърът на страшната сеч — ако някой е могъл да отгатне мястото, — са издигнати паметникът и църквата с неземните кубета, които толкова ни бяха учудили отдалеч. Отговорът се оказа много прост: от всичките пет кубета жителите на съседните села бяха отпращали ламарините за нуждите на домакинствата си и кубетата бяха станали прозрачни, нежните им форми се бяха запазили, но очертани само с тел и отдалеч изглеждаха като мираж.

А паметникът учудва и отблизо. Докато не се приближиш до него да го докоснеш — не можеш разбра как е направен. От миналия век е, преди повече от сто години, а са го измислили по съвсем съвременен начин — да се издигне колона от отливки, само че днес те нямаше да са от чугун. Две площадки една върху друга, после един дванадесетостенник, който постепенно се закръгля, отначало обложен, обгърнат също с чугунени щитове, мечове, шлемове, с чугунени славянски надписи, сетне се издига нагоре като комин от четири кюнеца (те от своя страна приличаха на долепени тръби на орган), отгоре — шапка с нарезки резки и над всичко това — позлатен кръст, стъпил върху полумесеца. И цялото е височко тридесетина метра, направено е от украсени чугунени плочи, така стегнати отвътре с болтове, че не се забелязва нито една цепнатина, нито една гайка, сякаш паметникът е отлят — докато времето, а още повече внуците и правнуците не бяха го пробии тук-там.

След като дълго бяхме вървели през безлюдното поле, дойдохме тук като на празно място, без да се надяваме, че ще срещнем някого. Вървахме и размишлявахме: защо става така? Нали оттук е започнала съдбата на Русия? Нали на това място е станал повратът на историята ѝ? Винаги ли враговете ни са нахлували само през Смоленск и Киев?... А ето че това тук никому не е нужно, никой не се интересува от него.

И колко се зарадвахме, когато разбрахме, че не сме били прави! Първо, недалеч от паметника видяхме някакво побеляло старче с две хлапета. Лежах на тревата, до тях се търкаляше една раница, и пишеха нещо в книга, голяма колкото класен дневник. Приблжихме се и научихме, че старецът е учител по литература, бил срещнал децата някъде наблиз, а книгата не беше училищна, а ни повече ни по-малко — Книга за впечатления. Но нали тук няма музей, кой ли я пази на сред дивото поле?

Точно в този миг върху ни падна едра сянка. Извърнахме се. Пред нас се оказа Пазачът на Куликовото поле! — селянинът, комуто беше поверено да пази нашата слава.

Уви, не успяхме да подготвим фотоапарата си! А и нямаше как да го снимаме срещу слънцето. Пък и Пазачът не скланяше (знаеше си цената и после цял ден не рачи да го снемем). Но да ви го опиша — дали първо него? Или отначало торбата му? (В ръцете си държеше обикновена селска торба, пълна до половината и явно не много тежка, понеже я стискаше, без да се уморява.)

Пазачът беше бабанка, приличаше малко и на разбойник. Ръцете и краката му като греди, а ризата беше свободно разкопчана, каскетът — накривен на една страна, изпод нето се подаваха рижави кичури, беше се бръснал не тая, а миналата седмица, но през лицето му, през едната буза, минаваше прясна червеникава драскотина.

— А — поздрави ни той с неодобрение, надвесил се над нас. — Пристигнахте ли? С какво?

Недоумяваше, като че ли наоколо имаше ограда, а ние сме намерили някаква дупка и сме се промъкнали. Кимнахме му към велосипедите, които бяхме оставили в храстите. Макар да държеше торбата си така, сякаш ще се качва във влак, видът му говореше, че може и документите ни да поиска. Лицето му беше слабо, източено, много решително.

— Предупреждавам ви! Не тъпчете насажденията! С велосипедите.

И с това ни бе дадено да разберем, че тук, на Куликово поле, никому не цепят басма.

Пазачът беше с разкопчано сако — дълго и широко като ямурлук, тук-там позакърпено, на цвят, дето се вика, суросинкаво. На ревера му блестеше звезда — отначало помислихме, че е орден — не, оказа се

пионерска значка с Ленин в средата. А под самото беше с незагащена басмена риза — дълга, синя, на бели ивици, каквато може да бъде ушита само на село; затова пък беше препасана с армейски колан с петолъчка на токата. Офицерските панталони, доста износени, бяха напъхани в груби ботуши, вече протрити по сгъвките на конحوвете.

— Е? — попита той учителя много по-меко. — Пишете ли?

— Ей сега, Захар Дмитрич — отговори му онзи на име и презиме, — свършваме.

— Ами вие? — отново строго. — Ще напишете ли нещо?

— По-късно. — И за да отбием някак натиска му, атакувахме: — А знаете ли кога е издигнат този паметник?

— Как няма да знам! — обидено трепна той и дори изхъхри, закашля от обида. — Нали затова съм тук!

И като остави внимателно торбата (в нея май издрънча стъклария), Пазачът извади от джоба си някакъв лист, разгъна го — беше лист от тетрадка, където с печатни букви, които не се побираха в редовете, беше написано посвещение на Дмитрий Донски, също и годината — 1848.

— Какво е това?

— Ами ето, другари — въздъхна Захар Дмитрич, като чистосърдечно си признаваше, че и той не е толкова всесилен, колкото се беше показал отначало, — това е. Преписах го от плочата, понеже всеки иска да знае кога е направен. Ако желаете, ще ви покажа и мястото, където беше тази плоча.

— Ами къде се е дянала?

— Отмъкна я един проклетник от нашето село и нищо не можем да му направим.

— Хем го знаете кой е?

— Зная го, и още как. Успях да му взема част от буквите, толкоз успях, но другите още са у него. Да можех да ги събера всичките, щях да ги подреда тук.

— Че за какво е откраднал плочата?

— За домакинството.

— Не може ли да му я отнемете?

— Ха-ха! — отметна глава Захар в отговор на глупавия ни въпрос. — Точно така! Нямам власт! Дори пушка не искат да ми дадат. А тук автомат се иска.

Като гледахме издрасканата му буза, си рекохме: пак добре, че не му дават.

Учителят свърши да пише и върна Книгата за впечатления. Мислехме си, че Захар Дмитрич ще я тикне под мишницата си или ще я пъхне в торбата — не, не познахме. Той отметна пеша на връхната си дреха и там, отвътре, се оказа, че има защит нещо като джоб или чувалче, по-точно торбичка от зебло с размерите на книгата за впечатления, така че тя влизаше вътре много плътно. На същата торбичка имаше пришита малка примка за тъпия химически молив, който той даваше на посетителите.

След като се убеди, че отбираме от дума, Захар Торбата си взе чувалчето (да, вътре наистина подрънкваше стъклария) и като потътри дългите си крака, прегърбен се отдалечи към храстите. Разбойническата настървеност, с която отначало ни беше скастрил, бе отминала. Седна, прегърби се още повече и запали цигара — смучеше я с такава скръб, изглеждаше толкова отчаян, сякаш всички, които бяха загинали тук, бяха паднали убити вчера и му бяха братя, баджанаци, синове и не знаеше как ще я кара без тях.

Решихме да прекараме тук целия ден и нощта — да видим каква е тая куликовска нощ, възпята от Блок. Без да бързаме, ту се приближавахме към паметника, ту оглеждахме опустошената църква, ту кръстосвахме полето, като се мъчехме да си представим коя войска къде е била на 8 септември, ту се покатервахме на чугунените плоскости.

О, и преди нас тук са идвали хора, идвали са! Не може да се каже, че паметникът е бил забравен. Не ги е мързяло безбожниците да изчукват с длета по чугуна и да драскат с гвоздеи, а по-слабите бяха писали с въглен по стените на църквата: „Тук беше съпругът на Мария Полунеева и Николай Лазарев от 8-V-50 до 24-V“. „Тук бяха делегатите на районното съвещание...“ „Тук бяха служителите от кимовския РК по Съобщенията 23-VI-52“ „Тук бяха...“ „Тук бяха...“

През това време с един мотор с кош пристигнаха трима млади работници от Новомосковск. Те с лекота скочиха на плоскостите, започнаха да разглеждат и нежно да потупват нагрятото сиво-черно тяло на паметника и се чудеха как са го направили толкова здраво, обясняваха ни. Ние от своя страна им разказахме от горната площадка онова, което знаехме за битката.

А кой днес може да е сигурен — къде е било и как? Според летописните предания монголо-татарите върхлитали срещу пешите полкове, разбърквали редиците им и ни изтиквали към бродовете през Дон — и реката вече се превърнала не в защита от Олег, а в гибелна заплаха. На Дмитрий и тогава пак щяха да му викат Донски, само че заради друго. Но явно той бил пресметнал всичко много добре, малцина велики князе биха били така непоклатими. Под знамето си оставил един болярин, а самият той се биел като ратник и хората виждали: справял се едновременно с четирима татари. Ала и великокняжеският пряпорец бил съсечен, и самият Дмитрий с изпомачкана броня едва се довялякъл до гората — тъпчели ни и ни преследвали. Точно в този момент от една засада в гората в гръб на увлеклите се татари ударил с войските си един друг Дмитрий, Волински-Боброк, московски пълководец. Подгонил татарите натам, накъдето те препускали, само свивал по-рязко и ги събарял в Непрядва. От този миг русите се окрилили: изправили се като стена пред татарите, от земята се надигали и целият хански щаб заедно с Мамай бягал четиридесет версти през река Птан чак до Красивая Меч. (Но и тук легендите се прекъсват една друга и старците от съседното село Ивановка разправят всичко по свой начин: че мъглата все не се вдигала, на Мамай дъбовата гора в далечината му се привидяла като руска войска и той се уплашил: „Брей, че е силен селският Бог!“ — и търтил да бяга.)

А след това русите оглеждали бойното поле и погребвали трупове — цели осем дни.

— Все пак не са събрали всички, пропуснали са един — обади се веселякът шлосер от Новомосковск.

Обърнахме се и не можахме да сдържим смеха си. Да! — близо до паметника до ден-днешен лежеше един сразен богатир. Лежеше по очи върху майчицата земя, обронил на нея буйната си глава, юначните му ръце и крака се бяха проснали на различни страни, но нямаше нито щит, нито меч, а вместо шлем — износен каскет, близо до ръката — чувал. (Все пак личеше, че торбичката с Книгата за впечатления не е останала да се мачка под корема му — беше я отметнал на тревата до себе си.) И ако лежеше така не защото е пьян, ако спеше или мислеше за нещо, проснато-разпиляната му поза навяваше скръб. Много

подхождаше на полето. На човек му се приискваше да отлее една фигура от чугун и да я постави тук.

Само че въпреки ръста си Захър трудно можеше да мине за юнак.

— Не иска да работи в колхоза, затова си е намерил това приятно местенце — измърмори друг от работниците.

А на нас най-много не ни харесваше как Захър напада новите посетители, особено онези, чийто вид му подсказва, че могат да му погодят номер. През този ден пристигнаха и други — той се надигаше от шума на моторите им, отърсваше се и на часа ги награваше така, сякаш не той, а те отговаряха за паметника. Още преди тях и повече от тях Захър се възмущаваше от занемареността, възмущаваше се така разпалено, че нямаше как да не му повярваме колко дълбоко се ядосва:

— Какво си мислите — емна той четирима души, които слязоха от един запорожец, заразмахва ръце. — Ще почакам, още малко ще почакам и ще прекрача районния отдел за култура! — (Съдейки по краката му, това можеше да стане много лесно.) — Ще си взема отпуска и ще отида в Москва, лично при Фурцева! Всичко ще й разкажа!

Но щом забележеше, че посетителите му имат страх и не му се опират, взимаше си торбата (важно, както началник взема чантата си) и се отдалечаваше — да си подремне, да запали.

Обикаляйки насам-натат, през този ден срещаме Захър много пъти. Забелязвахме, че като ходи, накуцва с единия крак и го попитахме какво му е. Той ни отвърна гордо:

— Спомен от фронта!

И отново не му повярвахме.

Бяхме опразнили манерките и наобиколихме Захър да ни каже откъде можем да си налеем. Водица ли? Там е работата, обясни ни той, че няма кладенец, не дават пари да се изкопае, и по цялото това толкова известно поле може да се пие вода само от локвите. А кладенец има в селото.

Като пред свои хора вече не се надигаше от земята, когато го приближавахме.

Погълчихме нещо за надписите — изсечените, надрасканите, — но Захър отби атаката:

— Я погледнете през кои години са писани! Барем една по-прясна година ако намерите — готов съм да отговарям. Туй всичкото

са го вършили, преди да дойда, ала сега смеят ли! Е, може някой гад да се спотаи в църквата, да надраска нещо, ама как да огледа навред!

Църквата на името на Сергей Радонежки, сплотил руските войски, а малко по-късно побратимил Дмитрий Донски и Олег Рязански, беше построена като здрава крепост, с плътно прилегнали камъни в зидовете и с форма на пресечена пирамида, до нея имаше преходна сграда с наблюдателница и две кръгли крепостни кули. Малкото прозорци бяха като бойници.

А вътре не само че всичко беше олющено, ами нямаше и под, стъпвахме по пясъка. Попитахме за това Захар.

— Ха-ха-ха! Сетихте се! — позлорадствува той. — Още през войната нашите от Куликовка изкъртили всички плочи от пода, постлали с тях дворовете си, че да не газят кал. Но аз съм си записал кой колко плочи е взел... А и фронтът е минавал оттук, хората не са си губили времето. Още преди нашите всички дъски от иконостасите са отишли за укрепване на землянките, също и за печките.

С всеки изминал час Захар свикваше с нас все повече и повече, вече не се притесняваше в наше присъствие да бърка в торбата, като ту слагаше нещо в нея, ту вадеше и така ние лека-полека разбрахме какво носи в този свой чувал. Не беше никакво пиене. Събираше намерените в храстите шишета (дванадесет копейки) и буркани (петаче), захвърлени там от посетителите. Освен това си носеше вътре бутилка с вода, понеже и за него цял ден нямаше друг водопой. Носеше и два ръжени хляба, от които от време на време си отчупваше и дъвчеше на сухо:

— По цял ден прииждат хора, няма кога да отскоча до селото и да обядвам.

А може би някои дни в торбата можеше да се намери съкровено шишенце от двеста и петдесет грама или рибна консерва, заради което той не смееше да я остави и все я мъкнеше със себе си. Когато слънцето вече клонеше към заник, пристигна някакъв негов приятел с мотоциклет, двамата прекараха в храстите около час и половина, сетне приятелят му си замина, а Захар дойде вече без торбата, говореше по-високо, размахваше ръце по-нашироко и когато забеляза, че си записвам нещо, ме предупреди.

— А грижи се полагат! Полагат се! През петдесет и седма е имало постановление да се ограда. Виждате ли циментовите

стълбчета, дето стърчат около паметника? Оттогава са. Изливали са ги в Тула. От едното до другото е трябвало да има верига, но не са я докарали. И ме учредиха мен, плащат ми заплата! Че то без мен всичко щеше да стане панер!

— Колко получавате, Захър Дмитрич?

Той въздъхна като ковашки мях и не отговори. Сетне се поколеба и отвърна тихо:

— Двайсет и седем рублички.

— Че как така? Нали минималната е тридесет.

— Ами на... А съм тука без почивни дни. От сутрин до вечер — не се спирам. Нощем — пак тук.

Захър лъжеше, та се прехласваше!

— Защо и през нощта?

— Че как? — засегна се той. — Нима през нощта може да се напусне това място? Тъкмо нощем трябва да се внимава. Ако се появи някоя кола — да се запише номерът ѝ.

— Това пък защо?

— Нали не ми дават пушка! Щял съм да изпозастрелям посетителите. Цялата ми власт е да записвам номерата. Ами ако стори някоя беля?

— И на кого даваш после номерата?

— На никого, така си остават... Сега, видяхте ли, строят къща за посетителите. И нея трябва да пазя.

Разбира се, бяхме видели къщурката. Едноетажна, с няколко стаи, беше пред завършване, но под ключ. Стъклата на прозорците бяха поставени и тук-там счупени, подът — настлан, мазилката — недоизкарана.

— А ще ни пуснете ли да пренощуваме? — (По здрач започна да захладнява и нощта явно щеше да бъде студена.)

— В къщата за гости ли? В никакъв случай.

— Че за кого е тогава?

— В никакъв случай! А и ключовете не са у мен. Хич не ме молете. Ако искате, заповядайте в моята барачка.

Ниската му, със скосен покрив барака беше същинска кошара за половин дузина овце. Наведохме се и надзърнахме вътре. Подът беше покрит с изпотъпкано, стрило се на прах сено, имаше и котле с нещо недоизсърбано, няколко празни шишета и съвсем изсъхнал крайшник

хляб. Ала велосипедите ни можеха да се поберат, щяхме да легнем и ние, а и стопанинът имаше къде да се изтегне.

Но той не беше глупав да остава за през нощта:

— Отивам да вечерям. У дома, в Куликовка. Да хапна нещо готвено. А вие пуснете райбера отвътре.

— Да почукате, когато се върнете! — пошегувахме се ние.

— Хубаво.

Захар Торбата отметна другия пеш на чудатото си сако, не онзи, където беше Книгата за впечатления, там също имаше зашита две примки. От вълшебния си чувал извади една брадва с къса дръжка и я пхна в примките.

— Ето — мрачно рече той. — Това е всичко, с което разполагам. Повече не ми дават.

Той произнесе тези думи с такава обреченост, сякаш очакваше някоя нощ да довтаса цяла орда неверници — да рушат паметника, и ще се наложи той да я спира сам с тази своя брадвичка. Каза го така, че ние дори трепнахме в мрака: може пък да не е хайта, може наистина да върва, че без нощната му охрана Полето ще се затрие?

Но, останал без сили от почерпката, от търчането и шумотевицата през деня, прегърбен, като накуцваше леко, Захар се завтече към селото си и ние още веднъж му се присмяхме.

Стана така, както искахме — бяхме останали сами на Куликовото поле. Възцари се пълнолунна нощ. Кулата на паметника и църквата-крепост се изправиха срещу нея като черен заслон. Слабите далечни светлини на Куликовка и Ивановка почти не си личаха от ярката луна. Не мина нито един самолет. Не се чу да избръмчи нито една кола. Отникъде не отекна тракането на някакъв влак. На лунната светлина вече не се виждаха околните нивя. Тази земя, тревата, луната и пущинакът бяха същите, както през 1380 година. В бранището времето беше спряло и бродейки по нощното Поле, човек можеше да възкреси всичко: и огньовете, и тъмните хергелета коне, можеше да се чуят откъм Непрядва лебедите на Блок.

И ни се искаше да възприемаме куликовската битка като едно цяло, като нещо необратимо, да не обръщаме внимание на скрибуцащите забележки на летописците: че всичко това става не така отведнъж, не е толкова просто, че историята се връща на спирали, връща се и на примки и ни души в тях. Че след толкова ценната победа

руската земя обеднява откъм воини. Че Мамай веднага е сменен от Тохтамъш и още на втората година след битката той тръгва към Москва, Дмитрий Донски избягва в Кострома, а Тохтамъш отново опустошава и Рязан, и Москва, с хитрост превзема Кремъл, граби, пали, сече глави и за кой ли път отвежда пленници за Ордата.

Минават векове — улиците на Историята се изглаждат за посетнeshния поглед и тя заприличва на опъната топографска лента.

Навън здравата застудя и щом се затворихме в барачката, заспахме дълбоко до сутринта. Бяхме решили да тръгнем по-рано. Едва се беше зазорило, когато изтикахме велосипедите си й като тракахме със зъби, започнахме да ги товарим.

Тревата беше посребрена от скреж, а от Куликовка, откъм дерето, през покритото с копи поле, мъглата прииждаше на вретена.

Но едва бяхме направили няколко крачки, за да яхнем колелата и да потеглим от една от копите се чу силен, сърдит лай и срещу ни се втурна рошаво Муцуесто сиво куче. Втурна се, а след него се разпадна и комата: събуден от лая, оттам се надигна някакъв дългуч, подвижна на кучето и се заотърсва от сламата. Вече беше достатъчно светло, за да познаем нашия Захар Торбата, облечен с още някакво палто с окъсели ръкави.

Беше пренощувал в комата, в този пронизващ студ! Защо? Какво безпокойство или привързаност го бяха принудили?

Начаса отпадна всичко подигравателно и снизходително, което си бяхме мислили за него вчера. В това мразовито утро, измъквайки се от копата, той вече не беше Пазачът, а сякаш Духът на това Поле, който вечно бди и никога не го напуска.

Тръгна към нас, като все още се отърсваше и си търкаше ръцете, и изпод нахлупения каскет ни заприлича на добър стар приятел.

— Защо не почукахте, Захар Дмитрич?

— Не исках да ви безпокоя — той разкършваше рамене и се прозяваше. Целият беше в клечки. Разкопча се, за да се изчисти, и видяхме, че всичко си беше на мястото — и Книгата за впечатления, и единствено позволената брадвичка.

И сивият пес, който се зъбеше до него.

Сбогувахме се сърдечно и вече завъртахме педалите, а той остана там, вдигнал дългата си ръка, и викаше за наше успокоение:

— Нее! Неее, няма да оставя тази работа така! До Фурцева ще стигна! До Фурцева!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.